

Diplomová práce: Profesionální etika v advokátní praxi

Autor : Lucie Černá

Vedoucí práce : doc. PhDr. Milan Sláma

Oponent : JUDr. Jan Kosek

Vyjádření oponenta

Předkládaná diplomová práce se pokouší nastínit problematiku profesionální etiky advokáta a přiblížit i některá související témata. Autorčinou motivací je jednak vlastní praxe, jednak nejednoznačné postoje veřejnosti k právníkům a zejména advokátům, kteří jsou často vnímáni jako příslušníci privilegované elity. Zvolené téma si určitě zaslouží pozornost, neboť žádný demokratický stát se neobejde bez dobrých právníků, kteří kromě právních norem také ctí určité etické principy.

V první kapitole se diplomantka zabývá některými klíčovými pojmy, rozepisuje se o zdrojích západních morálních hodnot, jež spatřuje především v odkazu antiky, judaismu a křesťanství. Typickým příkladem je biblické Desatero, z významných myslitelů jsou zmíněni Aristoteles a Kant. Velice složitý je vztah práva a morálky. Nepochybné je, že jak právní, tak morální normy výrazně regulují lidské chování, pokoušejí se lidem sdělit, co je dobré a co špatné. Právo a morálka se pokoušejí obhajovat a šířit ve společnosti určité hodnoty; šíření dobra se však může leckdy ukázat jako velice ošemetná záležitost, protože dobrý velmi často, ne-li vždy znamená dobrý pro někoho. Zajímavou otázkou je, zda v současné hodnotově pestré společnosti může právo nastoupit na místo morálky, zda, jak naznačuje např. německý sociolog Niklas Luhmann, morální řád může být vystřídán řádem právním. Jisté je však jedno: oba systémy se vzájemně prolínají a obohacují a právo převzalo řadu pojmů z etiky, takže se běžně setkáváme s pojmy jako institut dobrých mravů v občanském právu nebo poctivý obchodní styk v právu obchodním, což na druhou stranu neznamena, že by všichni pod těmito pojmy viděli totéž. Za porušení právních norem však může být člověk potrestán státem nebo např. evropskými soudy, za porušení norem morálních jej čeká „pouze“ odsouzení vlastní skupinou, veřejným míněním atp.

Zajímavá je druhá kapitola, která se již bezprostředně dotýká hlavního tématu práce, jímž je profesionální etika advokátů. Diplomantka podniká exkurz do dějin evropské a české advokacie, všímá si, že nejstarší úpravy procesního práva a činnosti advokátů pocházely z horních měst (Jihlava, Kutná Hora), nejstarší kodifikací městského práva v českých zemích se může pochlubit Brno. Objevuje se celá řada ustanovení nařízení, jež bezprostředně souvisejí s problematikou etiky; snahy o zákaz nepřiměřených finančních nároků advokátů se však většinou míjejí účinkem. Z roku 1615 pochází tzv. sněžení generálního sněmu, považované za první systematický „advokátní řád“ v českých zemích, jímž byl mj. zaveden numerus clausus, resp. bylo určeno 25 osob, jež mohly advokátské povolání vykonávat. Obnovené zřízení zemské z roku 1627 zase zavádí povinnost mlčenlivosti. K výrazným změnám dochází za osvětských panovníků Marie Terezie a Josefa II. Josefský soudní řád z roku 1781 stanovuje některé podmínky pro přístup k advokacii, např. příslušný doktorát, event. vysvědčení právnické fakulty, složení praktické zkoušky a praxi. Na čas byl také zrušen numerus clausus. Následuje provizorní advokátní řád z r. 1849 a především advokátní řád z r. 1969, který na našem území platil až do roku 1948, a ovlivnil i současnou právní úpravu. Advokáti mohli praktikovat na celém území monarchie bez omezení, advokátský stav byl

v poměru k soudům vyhlášen jako nezávislý a o všech záležitostech advokacie v první instanci rozhodovaly advokátní komory. Z hlediska tématu práce bylo důležité ustanovení, jež pamatovalo na tzv. práva chudých a zaručovalo právo na bezplatné vedení sporu, pokud žadatel prokázal, že je nemajetný. Doba první republiky v podstatě rozvíjí odkaz monarchie, jednou z novinek je připuštění žen do advokacie v roce 1920. Složitým obdobím prochází advokacie za Protektorátu Čechy a Morava, o svobodném výkonu advokátské profese nelze mluvit ani v dobách vlády jedné strany. Ke své „klasické“ roli se advokacie vrací až po roce 1989; 31. 10 1996 přijímá představenstvo České advokátní komory Pravidla profesní etiky a pravidla soutěže advokátů České republiky. V současnosti lze českou advokacii podle autorky charakterizovat jako nezávislou, stavovskys spravovanou skupinu soukromých advokátů. Jak už jsem se zmínil, jsou „historické“ pasáže práce zajímavé; škoda jen, že se diplomantka více nedotkla některých ožehavých témat v „těžkých“ dobách, kdy (nejenom) advokáti spíše než spravedlnosti sloužili totalitním režimům.

V následující kapitole se autorka zpočátku zaměřuje na obecnou problematiku profesních etik, všímá si Hippokratovy přísahy, Desatera a dalších etických kodexů. Jednotlivé profesní etiky (lékařská, právnická ad.) se vyvíjejí na základě všeobecných mravních norem s přihlédnutím ke specifikům toho kterého povolání. V souvislosti s pojednáním o profesní etice advokáta zmiňuje postavu sv. Iva z Kermartenu, patrona odložených dětí a právníků, muže, který by měl svým přístupem k etickým otázkám i dnes vzorem všem advokátům. Přes všechny etické kodexy (kromě českého existuje také např. Etický kodex advokátů EU) tomu tak u všech advokátů určitě není, přestože jejich špatná pověst je, jak autorka naznačuje, dána také činností sdělovacích prostředků, které se soustřeďují především na různé excesy. Za poněkud sporné považuji následující pasáže, kde se autorka pokouší o jakýsi psychologický profil advokáta a kde se rozepisuje o otázkách rétoriky. I když i tyto otázky do problematiky advokátské práce patří, je sporné, jak souvisí extroverze, resp. introverze advokáta (nebo řečnické schopnosti) s tím, jak nahlíží na étos své profese. Vhodná je v dané souvislosti naopak připomínka Aristotelovy klasifikace základních ctností a Platonova textu Gorgias.

Poslední kapitola je již konkrétně zaměřena na problematiku profesní etiky advokáta v České republice. Po pasážích zabývajících se právní úpravou výkonu advokacie a zákonnými předpoklady pro výkon advokacie je obšírněji pojednán Etický kodex advokátů Evropské unie a otázky nezávislosti a samosprávy advokacie. Tato nezávislost samozřejmě není ve vztahu ke státu a orgánům veřejné moci absolutní, advokát je např. plně trestně odpovědný i při výkonu advokacie, advokát odpovídá klientovi za způsobenou škodu atd. V závěru práce načrtává diplomantka některé principy vztahu advokáta a klienta a principy spojené se vztahem advokáta k advokátnímu stavu a soudům.

Celkově lze říci, že předkládaná práce přináší celou řadu zajímavých postřehů o práci advokáta a o jejích etických souvislostech. Práci doporučuji k obhajobě, a to jako velmi dobrou, s přihlédnutím k průběhu ústní obhajoby.

V Praze 18. 5.. 2011

JUDr. Jan Kosek
- oponent -